

M E S O S Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi
The Journal of Interdisciplinary Medieval Studies

Orta Çağ'a Yeni Yaklaşımlar Ekonomi, Savaş, Kilise, Yaşam, Der. Zeynep
Kocabıyıkoglu Çeçen, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2019, vi + 310 sayfa,
ISBN 978-975-333-369-6

Yazar/Author: Özge Bozkurtoğlu

Kaynak/Source: *Mesos: Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi*, II , 99-102.

Doi: 10.37223/mesos.2020.5

MESOS Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi içinde yayımlanan tüm yazılar kamunun kullanımına açıktır; serbestçe, ücretsiz biçimde, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin alınmaksızın okunabilir, kaynak gösterilmesi şartıyla indirilebilir, dağıtılabılır ve kullanılabilir.

*Orta Çağ'a Yeni Yaklaşımlar Ekonomi, Savaş, Kilise,
Yaşam, Der. Zeynep Kocabıyıkoglu Çeçen, Tarih Vakfı
Yurt Yayınları, İstanbul, 2019, vi + 310 sayfa, ISBN 978-
975-333-369-6*

Özge Bozkurtoğlu*

---

* Ar. Gör., Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Anabilim Dalı
Antalya. ozgebozkurtoglu@akdeniz.edu.tr, ORCID no. 0000-0002-7034-0575

Batı Roma İmparatorluğunun yıkıldığı 476 yılı ve onu takip eden yaklaşık 1000 yıllık süreye tekabül eden Avrupa Ortaçağ Tarihi Türkiye’de son yıllarda yapılan çalışmalar ile basit bir “karanlık” yaftası ile gelişigüzel adlandırılıp sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel dinamiklerinin göz ardı edildiği bir tarihsel süreç olmaktan çıkmaya başlamıştır. Antik Çağ’dan bir kopuş ve bir gerileyiş döneminden ziyade bu dönem artık Rönesans ve Reform’un habercisi olan, Batı Avrupa’nın ekonomik, siyasal ve kültürel anlamda şekillendiği, üzerinde çalışması meşakkatli bir çalışma alanı olarak anılmaktadır. Bununla birlikte salt kronolojik siyasi tarih anlatısının ötesine geçen çalışmaların azlığı Ortaçağ medeniyetine dair gerçekçi ve canlı bir resim oluşturmayı güçleştirmektedir. Bilkent Üniversitesi Avrupa Tarihi bölümü öğrencileri ve öğretim üyelerinin ortak bir çalışması olan bu eser alandaki bu boşluğa hem katkı sunmak hem de dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Kitabın kaleme alınma motivasyonları ve makaleler hakkında kısa bilgilerin verildiği Önsözün (i-vi) ardından ekonomi, din, hukuk, toplumsal cinsiyet gibi çeşitli temalar üzerinde şekillenen eser on makaleden oluşmakta olup yazarların tanıtıldığı bölüm (305-310) ile sona ermektedir.

Kitap Paul Latimer’in İ.S. 350 yılından 14. yüzyıla kadar Avrupa Ekonomisinin değişim serüvenini ele aldığı *Orta Çağ’da Avrupa Ekonomisinin Gelişimi (1-27)* adlı çalışma ile başlamaktadır. Latimer Vandallar’ın Tunus’u ve Arapların Mısır’ı fethinin ardından vergiye dayalı ekonomik sistemin çöküşü ve bölgeler arası ticaretin durması ile başlayan süreçten itibaren *bourg* adı verilen ve yerel savunma amacı taşıyan istihkamlar etrafında kentlerin gelişimini, 10. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı ve Orta Avrupa Ekonomisindeki canlanmayı, nüfus artışını ve İtalyan şehir devletlerinin uzak mesafeli ticaret ile ortaklıklar geliştirmesine uzanan ve 18. yüzyılda bile hala izlerine rastlanan Avrupa Ekonomisinin oluşumunu incelemektedir.

Ekonomi temalı bir başka çalışma olan “*Çiftçilerin Nerede Olabileceğine Dair*”: *Bizans Karanlık Çağı’nda Kırsal Peyzajı Adalar Perspektifinden Yeniden Tanımlamak (600-800) (29-70)* başlıklı çalışma bu kez odağı Kıta Avrupası’ndan adalara yöneltilir. Luca Zavagno arkeolojik veriler ve materyal kültür kalıntıları ışığında Kıbrıs’ın Arap istilalarının ardından yaşadığı düşünülen sürece farklı bir yaklaşım getirmektedir. Zavagno çalışmasında kıyı köylerinin terk edilip yüksek kırsal alanlara doğru büyük bir nüfus kaybının olmadığı, Kıbrıs kırsalındaki tüm ekonomik, sosyal ve kültürel hayat şekillerinin tamamen sona ermediği tezlerini ileri sürmektedir.

Ortaçağ Avrupa ekonomisini Kuzey ve Baltık Denizi ticareti ekseninde ve şarap, balık, ormancılık ürünleri, tahıl gibi spesifik metaların üretim ve dolaşımı üzerinden değerlendiren M. Özgür Elmacıoğlu’nun kaleme aldığı *On Birinci ve On Dördüncü Yüzyıllar Arasında Kuzey Avrupa Ticareti (71-105)* adlı çalışma Pirenne tezi

olarak anılan ve 11. yüzyıldaki canlanmayı lüks tüketim mallarının uzun mesafeli ticaretiyle açıklayan görüşe karşı yerel ve bölgesel ticarete dikkat çekmektedir. Aynı zamanda Avrupa'da bu süreçteki nüfus artışını, kentleşmeyi, tüketim mallarına ilişkin talep artışını söz konusu emtia üzerinden incelemektedir.

Kitabın dördüncü makalesi Selim Tezcan'ın kaleme aldığı *Haçlı Seferleri – Tanımı ve Ötesi: Avrupa Orta Çağ Tarihçiliğinde Haçlı Seferleri Üzerine Süreğiden Tartışmalar (107-138)* başlıklı çalışma Haçlı Seferleri hakkında alışılmışın dışında bir çalışmadır. Bir tür modern Haçlı Tarih yazıcılığı değerlendirmesi olarak ele alınabilecek bölüm seferlerin tanım ve kapsamından, nedenlerine, önem ve sonuçlarına, kolonyalizm ile bağlantısına kadar çeşitli hususları farklı görüşleri yan yana ele alarak incelemektedir. Haçlı Seferleri çalışmalarına yaklaşımın modern dünya siyaseti ile paralel olarak nasıl değiştiğine ve bu alandaki çalışmalara ilişkin geliştirilmesi gereken yönlere, eksik noktalara değinmesi ile şimdye kadar alanda yapılan ve yapılmayanı göstermesi bakımından farklı bir çalışmadır.

Kitabı derleyen Zeynep Kocabıyıkoglu Çeçen'in yazdığı *Orta Çağ'da Şövalyelik Ethosu ve Selahaddin Eyyubi (139-169)* başlıklı çalışma ise Selahaddin Eyyubi'nin şövalyelik anlatılarında Batı'da bir imge olarak yer almasını ele almaktadır. Şövalyelik kurumunun Batı'da ortaya çıkışı, kilise tarafından şekillendirilişinin ardından Üçüncü Haçlı Seferinin hem Doğu hem de Batı'ya ait anlatılarında Selahaddin Eyyubi'nin adeta bir şövalye gibi idealize edilmesini incelemektedir.

Din teması etrafında şekillenen Haçlı seferlerinin ardından bu kez yine dini bir tema olan Araf meselesinin konu edildiği *Araf, Katolik Kilisesi Öteki Dünyanın Kapısı Aralanıyor: Yaşayanlarla Ölümler Arasındaki İlişkilerin Vaazlarda Kullanmaya Başlanması (171-187)* adlı çalışma yer almaktadır. Yazar Elif Boyacıoğlu 12. yüzyılda Katolik inancında öte dünyada bir yer/bölge olarak şekillenen Araf'ın *exempla* adı verilen dini hikâyelerden beslenen vaazlar ile toplumda nasıl giderek yaygınlaştığını ve St. Augustinus ve Büyük Gregorius'un öğretilerine uzun süre sadık kalarak ölümler ile yaşayanlar arasındaki ilişkileri reddeden kilisenin Araf kavramının yaratımıyla yeniden nasıl ve tam tersi bir istikamette bu ilişkiye yaklaşımını anlatmaktadır.

Kitapta kadınları odağına alan iki çalışmadan biri Seda Erkoç Yeni'nin kaleminden çıkan "*Çilecilikten Mistisizm'e: 11. Yüzyıldan 14. Yüzyıla Kadar İngiltere'de Münzevi Kadınlar*" (189-216) başlıklı makaledir. Yazar kadın münzevilerin özellikle 12. yüzyılda İngiltere'de artışını, bu duruma yol açan sosyo-ekonomik etkenleri ve inziva kavramını ele aldıktan sonra münzevi kadınlar için veya onların isteği üzerine erkek din adamları tarafından yazılan, münzevi hayata ilişkin tavsiye ve bilgilerin yer aldığı ilmiyelerde kullanılan dil üzerinden 11.

yüzyıldan 14. yüzyıla kadar kadınlara ve kadın münzevilere bakışın değişimini, dinden ziyade dini eğilimlerin ardında yatan saiklerin kadınlara bakışı ne yönde değiştirdiğini incelemektedir.

Bir sosyal tarih çalışması olarak Fevzi Burhan Ayaz tarafından kaleme alınan *Merovenj Krallığı'nda Şiddet, Cinayet ve Adalet (217-255)* adlı makale barbarlar olarak anılan Cermen halklarına ait Lex Salica, Lex Ripuaria, Lex Burgundionum gibi kanunnameleri ceza hukukunu odağına alarak incelemektedir. Cermen halklarının toplumsal yapısını, aile, soy, akrabalık, kan davası gibi değerleri, bu topluluklara özgü kavramları ele almasının yanı sıra Merovenj Krallığında ceza hukukuna giren suçların karşılığı, toplumsal sınıflara göre biçilen ceza bedelleri gibi verileri tartışarak krallığın toplumsal yapısına köle/özgür, Romalı/Barbar, kadın/erkek gibi farklı değişkenler üzerinden ışık tutmaktadır.

F. Özden Mercan ise kadınları odağa alan ikinci çalışma olan *Ortaçağ İngilteresi'nde Kadınlar ve Bir Güç Aracı Olarak Hamilik (259-276)* çalışmasında kadınların tarihi, edebi sanatsal, eserlere hamilik ederek otoritelerini ifade etme şekillerini ele almaktadır. Ortaçağ'da erkin (potestas) kılıç kullanımı ve tahakküm ile bağlantılı algılanmasının kadınları farklı şekilde güç kullanımına itmesi sonucu himayenin kadınlar için bir tür erki temsil ettiğini himaye edilen eserler üzerinden incelemekte ve hami/himaye edilen ilişkisi içerisinde kadınların tarih yazımına etkileri ile 12. yüzyıl İngilteresi'nde aktif olarak yönetim ve savaşta yer almalarını ele almaktadır.

Eserin son makalesinde yazarlar tarafından kitabın ithaf edildiği Ayşegül Keskin Çolak *İki Şehrin Hikâyesi: Salisbury'li John'un Policraticus'unda Saray Mensupları Şehri ve Filozoflar Şehri* adlı makalede Canterbury piskopos sekreterliği ve *curialis*liği ile Chartres piskoposluğu gibi önemli görevlerde bulunmuş Salisbury'li John'un "Policraticus sive de nugis curialium et de vestigiis philosophorum" eserini eser hakkında hâkim olan iki görüşe alternatif bir görüş sunarak değerlendirmektedir. John'un eserinde kilisenin üstünlüğünü savunduğunu belirten görüş ile dini olmayan bir devlet modelini savunduğunu ifade eden ancak bunu kitabın belirli bölüm ve temaları üzerinden yapan görüşe karşı olarak eserin tüm bölümlerini uzlaştırarak ve saray eleştirisini, siyaset teorisi ve felsefesini bir araya getirmeyi amaçlayarak John'un aslında dini olmayan bir devlet modelini savunduğunu daha net bir yaklaşımla ortaya koymaktadır.